

Управління культури та охорони культурної спадщини
Черкаської обласної державної адміністрації

Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова
бібліотека імені Тараса Шевченка»
Черкаської обласної ради

Бібліотечна Черкащина

Інформаційний бюлетень

Черкаси 2025

**УДК 02(477.46)
Б59**

Укладачка

Н. Д. Вітавська

Редакторка

О. І. Дяглюк

Б59 Бібліотечна Черкащина : інформаційний бюлетень / Упр. культури та охорони культур. спадщини Черкас. облдержадмін., Комун. закл. «Обл. універс. наук. б-ка ім. Тараса Шевченка» Черкас. облради ; уклад. Н. Д. Вітавська, ред. О. І. Дяглюк. – Черкаси : ОУНБ ім. Тараса Шевченка, 2025. – 31 с.

До інформаційного бюлетеня увійшли матеріали про діяльність бібліотечних закладів Черкаської області, представлено кращий досвід роботи та здобутків книгозбірень.

Видання розраховане на бібліотечних працівників та фахівців галузі культури.

УДК 02(477.46)

Від укладача

Шановні колеги!

Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка» започатковує видання інформаційного бюлетеня «Бібліотечна Черкащина».

Мета – ознайомлення бібліотечних фахівців із діяльністю книгозбірень області, кращими практиками бібліотек територіальних громад.

На сторінках бюлетеня будемо публікувати інформацію про зміни в законодавстві України в галузі культури, поради щодо запровадження інновацій у діяльність бібліотечних закладів.

Видання виходитиме двічі на рік. Просимо бібліотечних фахівців області надсилати матеріали про інновації в роботі книгозбірень, які будуть надруковані для поширення серед бібліотечної спільноти.

Інформацію чекаємо на електронну адресу: metod@library.ck.ua.

БІБЛІОТЕКИ ЧЕРКАЩИНИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ ТА КОНСТРУЮВАННЯ МАЙБУТНЬОГО

Черкаська обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка як науково-методичний центр бібліотек всіх рівнів у регіоні з 2025 року започатковує видання інформаційного бюлетеня «Бібліотечна Черкащина», метою якого є сприяння розвитку професійних, наукових і освітніх комунікацій бібліотечних фахівців шляхом публікування матеріалів, що висвітлюють багатоаспектну діяльність сучасних закладів, зміцнення їх престижу й бібліотечної професії. Адже, підсумовуючи діяльність під час російсько-української війни, що триває, нам є чим поділитися.

Ця жахлива війна показала, яке надзвичайно велике значення для держави та суспільства мають культура загалом та бібліотеки зокрема. Ще до війни вони були включені в усі сфери життя людини. А сьогодні публічні бібліотеки є чи не єдиним загальнодоступним простором підтримки, де можна отримати безкоштовні традиційні, інформаційні послуги, доступ до Інтернету, правову та психологічну допомогу.

Діяльність бібліотек Черкащини спрямована на співпрацю із владою, місцевою громадою, на підтримку внутрішньо переміщених осіб, на допомогу Збройним Силам України, на промоцію читання, грантову діяльність, збереження національної історичної культурної спадщини, на безбар'єрність та інклюзію в наданні послуг. Іноді за відсутності електроенергії, враховуючи повітряні тривоги, публічні бібліотеки продовжують спрямовувати свою діяльність на формування вільного, комфортного середовища для навчання, спілкування та розвитку.

За результатами статистичної звітності, на Черкащині станом на 01.01.2025 року функціонувала 641 бібліотека системи Міністерства культури та стратегічних комунікацій України. Усі заклади входять до складу 66 територіальних громад Черкаської області. Крім бібліотек, обслуговування користувачів здійснює 91 бібліотечний пункт. У системі організації обслуговування населення було задіяно 956 бібліотечних фахівців. У режимі повного робочого дня в області працювали 157 закладів, від 20 до 40 год. на тиждень – 158.

У Черкаській області функціонують наступні моделі бібліотек:

- публічна бібліотека з бібліотеками-філіями (більшість);
- сільська бібліотека – структурний підрозділ Центру культури та дозвілля;
- окрема сільська бібліотека;
- бібліотечний пункт;
- публічно-шкільна бібліотека (поодинокі випадки).

МЕРЕЖА ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Станом на 01.01.2025 року:

- ❖ 641 публічна бібліотека
- 498 сільських бібліотек
- 91 бібліотечний пункт

Головний інформаційний ресурс кожного закладу – фонд. Загальний фонд публічних бібліотек Черкаської області станом на 01.01.2025 року становив 6 396 100 примірників видань. Згідно з Рекомендаціями Міністерства культури та інформаційної політики України щодо актуалізації фондів, у 2024 році було вилучено 463 910 прим. видань російської літератури.

Нові ж надходження склали 46 180 прим. Найбільше поповнення отримали заклади Балаклеївської, Городищенської,

ФОНД ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Загальний фонд публічних бібліотек: 6 396 100 прим.

Вибуло: 463 910 прим.

Надійшло: 46 180 прим.

Дмитрушківської, Драбівської, Золотоніської, Корсунь-Шевченківської, Монастирищенської, Мошнівської, Смілянської, Тальнівської, Уманської, Черкаської, Чорнобаївської, Шрамківської територіальних громад.

Поповнення фондів здійснювалося за рахунок обласної програми книгодрукування, державної програми «Мистецький конкурс проектів...», за кошти місцевих бюджетів та участі бібліотек в акціях видавництва, подарованих видань.

Найбільше коштів із місцевих бюджетів на придбання літератури отримали бібліотеки Балаклеївської, Будищенської, Вознесенської, Городищенської, Звенигородської, Золотоніської, Корсунь-Шевченківської, Калинопільської, Монастирищенської, Смілянської, Тальнівської, Чорнобаївської територіальних громад.

На жаль, у більшості ТГ на поповнення бібліотечних фондів із місцевих бюджетів у 2024 році не було виділено коштів. Державна програма від Інституту книги також поки не фінансується. Бібліотеки відчують гостру потребу повернення Державної програми поповнення бібліотечних фондів, контролю у громадах з боку органів влади за дотриманням соціальних нормативів оновлення бібліотечних фондів не менше ніж на 5% щороку, інакше читання в нас не буде.

Бібліотекарі Черкаської області продовжують працювати над усуненням багатьох перешкод, реалізуючи державний «План Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» (це фізична, економічна, цифрова, освітня, інформаційна та громадянська безбар'єрність). Щодо втілення даної стратегії, то в деяких громадах місцева влада навіть під час війни знаходить можливості облаштування бібліотечних просторів для безбар'єрного доступу користувачам з обмеженими фізичними можливостями: виділяють кошти для проведення ремонтів, організації внутрішнього привабливого та зручного середовища, створення укриттів.

Проте загалом матеріально-технічна база бібліотечних закладів області залишається незадовільною. Ремонтів та придбання потребує більшість із них, 213 приміщень бібліотек взагалі не опалюються, у 303 закладах відсутній безперешкодний доступ.

Далі коротко проаналізуємо основні напрямки діяльності бібліотек Черкаської області.

Волонтерська діяльність бібліотек

Уже нікого не здивуєш тим, що бібліотека – це місце видачі гуманітарної допомоги, пункт незламності, а подекуди заклади взяли на себе надання послуг й інших соціальних інституцій. Бібліотеки стали центрами плетіння маскувальних сіток, «кікімор», виготовлення окопних свічок, приготування їжі для воїнів Збройних Сил України, розміщення внутрішньо переміщених осіб, придбання автомобілів, запчастин, дронів, приладів нічного бачення, збору книг, дитячих малюнків для захисників... І не припиняють це робити, як і бібліотекарі всієї країни, координуючи свою діяльність з органами місцевої влади, громадськими організаціями, волонтерами.

На фоні загальної всеохоплюючої волонтерської діяльності слід зауважити, що бібліотеки всіх, без винятку, територіальних громад беруть участь у гуманітарному волонтерстві, благодійних ярмарках, акціях. Слід відзначити участь Центральної публічної бібліотеки села Іркліїв Золотоніської громади у «Волонтерському русі Іркліївщини». Із перших днів війни стала осередком волонтерського руху Драбівська публічна бібліотека.

Потужні волонтерські об'єднання діють на базі бібліотек Монастирщини. Це, зокрема, «Летичівські Берегині та Козаки», до яких залучені бібліотекарі, жителі сіл, переселенці, фермери, підприємці, які, збираючи сотні тисяч гривень, постійно допомагають українським захисникам на передовій РЕБами, мавіками, автомобілями, теплими речами, сплетеними маскувальними сіт-

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК

ками, продуктами харчування, власноруч виготовленими окованими свічками.

Бібліотеки Чорнобаївщини й Золотонощини приєдналися до Всеукраїнського руху «Зігрій захисника», прикладах створили «в'язальні підрозділи»: плели шкарпетки, шили зимові теплі рукавиці для воїнів на передову. Працювали вдень і ввечері, на роботі і вдома, зі світлом і без.

Грантова діяльність бібліотек

Важливим сегментом роботи бібліотек є участь у конкурсній та проєктно-грантовій діяльності. Уже реалізовано переможні проєкти Калинопільською, Городищенською, Смілянською, Чорнобаївською публічними бібліотеками.

Калинопільська публічна бібліотека постійно бере участь у грантових конкурсах. Зокрема, завдяки перемозі у конкурсі «Час діяти, Україно!» від Благодійного фонду «МХП – ГРОМАДІ» з проєктом «Інформаційний простір інтересів ветеранів «Взаємодія» та за сприяння селищної ради в закладі створений ветеранський простір.

Особливо слід відзначити у цьому напрямку діяльність бібліотек Чорнобаївської територіальної громади. За останні два роки Публічна бібліотека Чорнобаївської селищної ради виграла шість проєктів та ще у двох стали переможцями бібліотеки-філії сіл Мала Бурімка та Лукашівка. У 2024 році в Публічній бібліотеці, завдяки виграному гранту від Міністерства закордонних справ Німеччини, відкрито інформаційно-дозвіллевий простір «СпільноHUB» для інформаційної та психологічної підтримки ветеранів, людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб.

Валявська сільська бібліотека Валявського центру культури і мистецтв ім. В. Лисенка Городищенської міської ради теж здобула перемогу в конкурсі соціальних ініціатив «Час діяти, Україно!» від Благодійного фонду «МХП – ГРОМАДІ» та створила громадський простір «HUB LIFE». Затишна атмосфера, зручне розташування та сучасне технічне забезпечення сприятимуть успішним і незабутнім заходам за участю молоді й дітей села Валяви.

Міжсекторальна діяльність бібліотек

Прикладом міжсекторальної співпраці бібліотек, органів місцевої влади та бізнесу можна назвати діяльність Городищенської публічної бібліотеки ім. Василя Симиренка та проєкти Хлистунівської сільської бібліотеки №1 Хлистунівського центру культури та дозвілля Городищенської міської ради, яка здобула перемогу в

МІЖСЕКТОРАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК

ХЛИСТУНІВСЬКА СІЛЬСЬКА БІБЛІОТЕКА №1

обласному конкурсі, організованому Управлінням культури та охорони культурної спадщини Черкаської ОДА, Черкаською обласною універсальною науковою бібліотекою імені Тараса Шев-

чення та Черкаським обласним відділенням УБА «Краща сільська бібліотека 2024 року».

У конкурсі взяли участь 33 сільські бібліотеки із 24 територіальних громад області. Особливу активність проявили сільські бібліотеки Маньківської ТГ (7 СБФ представили свої проекти), Тальнівської міської територіальної громади (3 СБФ), Буцької, Городищенської, Лисянської, Монастирищенської територіальних громад (по 2 СБФ). Усі надіслані проекти цікаві, змістовні, відображають діяльність сучасної сільської бібліотеки як закладу із впровадження інновацій, безбар'єрності, основного осередку волонтерства.

Переможцями конкурсу також стали:

II місце – КЗ «Шрамківська публічна бібліотека» (проект «Сучасна бібліотека громади: інноваційність та актуальність діяльності»);

III місце розділили Новоміська БФ №1 Монастирищенської ЦБ Монастирищенської міської територіальної громади та Костянтинівська сільська бібліотека Балаклеївської територіальної громади (проект «Промоція книги та читання – кращі практики»).

Спеціальні відзнаки конкурсу отримали:

- Летичівська БФ Монастирищенської ЦБ Монастирищенської міської ради – «За активну роботу закладу як волонтерського осередку»;

- Білашківська СБФ Тальнівської ЦБ Тальнівської міської ради – «За активну позицію з просування книги та читання в сільській громаді».

ОБЛАСНИЙ КОНКУРС «КРАЩА СІЛЬСЬКА БІБЛІОТЕКА 2024 РОКУ»

Також прикладом міжсекторальної співпраці бібліотеки та органів влади є Смілянська міська централізована бібліотечна система, де втілено проєкт «Бібліотечне укриття» для внутрішньо переміщених осіб. У межах простору створено коворкінг «Коліжанки», де відбуваються зустрічі, спілкування, психологічні тренінги, майстер-класи, надання допомоги в пошуку роботи.

МІЖСЕКТОРАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК

ПРОЕКТ «БІБЛІОТЕЧНЕ УКРИТТЯ»

Бібліотеки – Хаби цифрової освіти

Продовжується діяльність бібліотек в проєкті «Здобуття цифрових навичок у бібліотеках – Хабах цифрової освіти» за підтримки Програми розвитку ООН UNDP Ukraine / ПРООН в Україні в межах «Проєкту підтримки Дія», що реалізується за фінансування Швеції та у співпраці із Міністерством цифрової трансформації України. В області станом на 01.01.2025 року діє 91 бібліотека – Хаб з цифрової освіти. Активними в цій сфері у 2024 році були бібліотеки Чорнобаївської, Монастирищенської, Шрамківської, Христинівської, Чигиринської, Канівської, Черкаської, Звенигородської, Тальнівської громад. У 2024 році за результатами проведеної роботи серед 20-ти переможців проєкту від Української бібліотечної асоціації була Публічна бібліотека Чорнобаївської територіальної громади.

На сьогодні в бібліотеках області налічується 1017 комп'ютерів (535 з них у сільських закладах), 864 – із доступом до Інтернету. Проте в багатьох техника вже застаріла, і така ситуація негативно впливає на діяльність та утвердження бібліотек як інформаційно-навчальних центрів.

БІБЛІОТЕКИ-ХАБИ ЦИФРОВОЇ ОСВІТИ

Інформаційна безпека та медійна грамотність

Важливим напрямом роботи бібліотек під час війни є розвиток інформаційної безпеки та медійної грамотності, адже це – основа активного спротиву ворожій пропаганді. Із початку війни бібліотекарі відчують гостру потребу доносити людям правдиву інформацію, тож започатковують проекти з потидії ворожій про-

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ТА МЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ

паганді та розвінчування російських історичних міфів. Як приклад, проекти ОУНБ імені Тараса Шевченка «Говоримо українською про Україну» та спільний з обласною

організацією Національної спілки краєзнавців – «Години патріотичного спілкування «З Україною в серці». При Черкаській центральній міській бібліотеці імені Лесі Українки, Калинопільській, Христинівській публічних бібліотеках працюють школи медіаграмотності.

Соціокультурна діяльність бібліотек

Соціокультурна діяльність публічних бібліотек як осередків неформальної освіти, місць для проведення змістовного дозвілля і емоційного розвантаження, як простору підтримки внутрішньо переміщених осіб та жителів громад в цілому в період війни спрямована на збереження та розвиток національної культури. Актуальним напрямком роботи є сприяння піднесенню престижу державної мови, формуванню культури мовлення, оволодіння та вживання української мови як духовного коду нації.

У 181 бібліотеці області діють курси, клуби, гуртки з вивчення та удосконалення української мови, зокрема в закладах Христинівської, Звенигородської, Золотоніської, Корсунь-Шевченківської, Драбівської, Монастирищенської, Паланської, Балаклівської, Золотоніської, Шрамківської та інших територіальних громад. Смілянською міською центральною бібліотекою імені Олени Журливої до Міжнародного дня рідної мови було започатковано та проведено міський онлайн-конкурс «Українська об'єднує».

При 431 публічній бібліотеці діють літературні клуби, гуртки за інтересами, студії, простори, які сприяють просуванню книги та читання. Протягом останніх років у Черкаській ОУНБ імені Тараса Шевченка, крім інших заходів із промоції читання, функціонує

17 клубів за інтересами, серед яких, зокрема, клуби з вивчення мов – української, англійської, німецької та корейської.

КЛУБИ ЗА ІНТЕРЕСАМИ

Активними в соціокультурній роботі є бібліотеки Черкаської міської централізованої бібліотечної системи, Черкаської обласної бібліотеки для юнацтва імені Василя Симоненка, Черкаської обласної бібліотеки для дітей, Уманської міської централізованої системи бібліотек.

Також цікавою та змістовною є краєзнавча робота, зокрема Шрамківської публічної бібліотеки, Золотоніської міської центральної бібліотеки для дорослих та дітей, Звенигородської публічної бібліотеки імені Агатангела Кримського, Публічної бібліотеки Кам'янської територіальної громади. Окремо слід відзначити роботу зі збереження пам'яті про героїв-захисників України Публічної бібліотеки Корсунь-Шевченківської міської ради.

Заклади змістовно та оперативно наповнюють сайти, ведуть блоги, сторінки в соціальних мережах, тож цю ділянку роботи видно всім. Загалом по області у 2024 році відвідали соціокультурні заходи в бібліотеках 439 800 осіб.

Психологічна підтримка

Проблема захисту ментального здоров'я українців стала надзвичайно актуальною після початку повномасштабної війни росії проти України. Психологічна підтримка населенню надається в бібліотеках багатьох громад області. Учасники тренінгів та індивідуальних консультацій навчаються долати наслідки виму-

шеної міграції, зберігати внутрішній спокій, боротися з власними страхами та негативними емоціями.

Так протягом останніх років на базі Черкаської ОУНБ імені Тараса Шевченка кваліфіковані психологи французької гуманітарної організації «Triangle Generation Humanitaire» надавали психологічну допомогу як групам, так і окремим особам, продовжують працювати зі всіма, хто цього потребує.

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА НАСЕЛЕННЯ

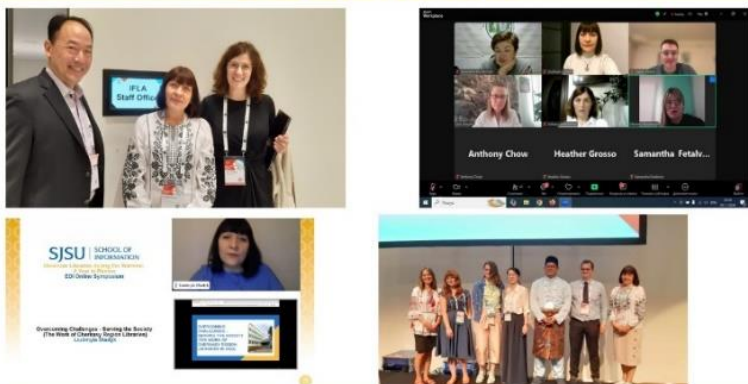
У партнерстві із громадською організацією «Гончарова: психологія та життя» нині успішно реалізовуємо психологічний проєкт «Artinside: Майстерня самопізнання та психологічного зростання», у межах якого вже провели 5 тренінгів і заплановано цілу низку заходів із підтримки учасників російсько-української війни та їхніх сімей. Спільно із благодійною організацією «Благодійний фонд МАК+» плануємо реалізувати проєкти з психологічного розвантаження, арттерапії для дітей та дорослих, підтримки родин військовослужбовців.

Міжнародна співпраця та донесення до світової спільноти правди про війну в Україні

Продовжується співпраця Черкаської ОУНБ імені Тараса Шевченка зі Школою інформації Державного університету міста Сан-Хосе: це участь директора у міжнародних професійних сим-

позиумах, конгресі ІФЛА, фандрейзингу для допомоги бібліотекам області, проведення конкурсів та інше.

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

Як підсумок – завдяки допомозі наших міжнародних партнерів Школи інформації та європейської волонтерської ініціативи SUCHO (Saving Ukrainian Cultural Heritage Online) бібліотека отримала надзвичайно потужну благодійну допомогу та придбала обладнання для оцифрування, меблі, комп'ютери для новоствореного відділу електронної бібліотеки, запчастини для оновлення та підсилення 10 старих комп'ютерів, необмежене за розміром місце для зберігання файлів на платформі Nextcloud SUCHO й розпочали оцифрування фонду.

Завдяки міжнародній співпраці маємо змогу доносити правду світові про війну в Україні. Спільно з бібліотеками Черкащини ми провели два конкурси: малюнків – «Війну, а не квіти, малюють

ДОНЕСЕННЯ ДО СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ ПРАВДИ ПРО ВІЙНУ В УКРАЇНІ

діти» та поетичний – «Дитячі голоси війни». Сьогодні виставка юних художників Черкащини продовжує мандрувати бібліотеками та університетами Сполучених Шта-

тів Америки, демонструвалася на щорічній конференції та виставці Американської бібліотечної асоціації (ALA 2024), а дитячі вірші перекладені англійською мовою та маємо надію, що будуть надруковані у збірнику, який і надалі буде доносити світовій спільноті правду про війну в Україні.

Проблемні питання функціонування закладів

Перелік усього, що сьогодні роблять наші бібліотекарі, можна продовжувати безкінечно. Вони надзвичайно сильні й відповідальні, бо все це роблять, попри виклики війни та хронічні проблеми: практично відсутнє фінансування на нові книжки й техніку, низьку оплату праці, застаріле законодавство, попри кадрові виклики.

Незадовільний стан формування бібліотечних фондів через низький рівень видатків із державного та місцевих бюджетів на придбання літератури.

Загроза втратити об'єкти документальної спадщини, які пошкоджені або зіпсовані внаслідок дії часу, воєнних дій або неналежних умов зберігання.

Слабка матеріально-технічна база бібліотек та низький рівень впровадження ІТ через хронічне недофінансування.

Зниження кадрового потенціалу бібліотек як наслідок низької оплати праці при високих вимогах до професійної компетентності та рівня освіти.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛІОТЕК

- Проблема забезпечення кадрами.
- Мізерна заробітна плата.
- «Тимчасово непрацюючі бібліотеки».
- Виділення коштів на придбання української літератури.
- Застарілий або відсутній парк комп'ютерно-офісної техніки.
- Слабка матеріально-технічна база.
- Відсутність належних умов для функціонування закладів.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну загостило ці проблеми, створивши при цьому загрози існуванню самих бібліотек як суспільних інститутів через руйнування їх ворогом та безсистемне скорочення місцевою владою.

Національна бібліотека імені Ярослава Мудрого підготувала аналітичну записку «Істотні питання політик: бібліотеки», яка розроблена в рамках проекту «Центру “Регіональний розвиток”» Агенції економічного розвитку за фінансової підтримки Європейського Союзу. У документі визначено проблеми, які заважають розвитку бібліотек, щоб розв'язати які, можливо, необхідне втручання на рівні держави. Також подано пропозиції змін до законодавства.

Бібліотеки Черкащини в конструюванні майбутнього

Сьогодні проблем вистачає, але маємо надію на їх вирішення. Нині основним завданням для держави та суспільства є подолання викликів війни, післявоєнне відновлення та сталий розвиток країни, і бібліотека, за словами президентки Української бібліотечної асоціації Оксани Бруй, – один із ключових гравців у цьому процесі.

Бібліотеки творять пам'ять нації та формують національну ідентичність, збирають, зберігають і надають публічний доступ до інформаційних джерел, зокрема документальних доказів російсько-української війни.

Заклади розвивають людський капітал: забезпечують безкоштовний доступ до інформації та пропонують можливості для навчання впродовж життя, розвитку читацьких спроможностей, критичного мислення, інформаційної, цифрової та медійної грамотності, оволодіння українською та іноземними мовами. Бібліотеки сприяють науковим відкриттям, інноваціям та інтеграції української науки у глобальне наукове середовище.

Вони є центрами психологічної підтримки, тут допомагають людям посилювати свою життєстійкість. Бібліотеки є просторами громадянської активності та згуртування людей навколо подолання викликів. Також є волонтерськими центрами, об'єднують небайдужих та організовують допомогу для ВПО і ЗСУ.

БІБЛІОТЕКИ ЧЕРКАЩИНИ В КОНСТРУЮВАННІ МАЙБУТЬОГО

- Бібліотеки для пам'яті нації та національної ідентичності
- Бібліотеки для розвитку людського капіталу
- Бібліотеки для життєстійкості
- Бібліотеки для розвитку демократії
- Бібліотеки для науки та інновацій

Ось зображення, що демонструє концепцію бібліотеки Черкащини майбутнього: сучасна архітектурна споруда в гармонії з природою та технологіями.

Ми всі дякуємо нашим захисникам та захисницям, завдяки яким можемо сьогодні жити і працювати! Дякуємо всім, хто сьогодні підтримує бібліотеки!

Вірю, що відновлення закладів стане тією ідеєю, яка об'єднає українське суспільство, і кожна бібліотека Черкаської області буде сучасною: із комфортними світлими просторами, зручними меблями, новими книжками, технічно оснащеною, а головне – повною людей!

Людмила ДЯДИК, директор
КЗ «Обласна універсальна
наукова бібліотека
імені Тараса Шевченка»
Черкаської обласної ради,
голова ГО «Черкаське
обласне відділення
Української бібліотечної асоціації»

БІБЛІОТЕКИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: МОЖЛИВОСТІ ТА НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ

Основними напрямки діяльності публічних бібліотек територіальних громад є забезпечення доступу до інформації та знань, збереження культурної спадщини, забезпечення безбар'єрного доступу до книгозбірень, надання культурно-дозвіллевих та інклюзивних послуг, методична підтримка й підвищення фахового рівня бібліотечних працівників громади.

Одним із ключових напрямків роботи є формування та збереження документального ресурсу. Із цією метою фонди наповнюються актуальними за змістом і різноманітними за жанром виданнями. Поповнення фондів може здійснюватися за кошти місцевих бюджетів, за рахунок участі в грантово-конкурсних проєктах, завдяки співпраці з громадськими організаціями, благодійними фондами, видавництвами. Важливим місце займає робота з популяризації фондів. Вона реалізується через організацію різноманітних виставок (у межах та поза межами закладу), презентацій окремих видань, тематичних заходів. Особливо ефективним є створення буктрейлерів на нові та класичні видання, а також використання соціальних мереж для реклами документного ресурсу книгозбірень.

У пріоритеті діяльності також перебуває обслуговування різних категорій користувачів: соціально незахищених верств населення, осіб з інвалідністю, ВПО, учасників бойових дій, ветеранів. Важливо забезпечити доступність – фізичну (безбар'єрність до закладу), інформаційну, суспільну, громадянську, освітню та мовну. Доцільно створювати простори, як-от: «Бібліотека для всіх» – місце для читання, популяризації книги, зустрічей, тренінгів, творчої реалізації; «Бібліотечна терапія» – місце для обговорень книг, психологічних тренінгів, клубної роботи за участю вразливих категорій; «Книгозбірня об'єднує» – проведення бібліотерапевтичних заходів, зустрічей жителів громад із внутрішньо переміщеними особами, ознайомлення з історією та культурною спадщиною краю, майстер-класи.

Підтримка ветеранів – міжсекторальна відповідальність, у якій бібліотеки відіграють важливу роль. Вони створюють інклюзивне середовище, налагоджують міжспільнотний діалог, зміцню-

ють зв'язки у громаді. Є актуальним створення простору «Ветеран Хаб»: тут можуть діяти інформаційні стенди, проводитися юридичні консультації, зустрічі з психологами, воркшопи, кар'єрні тренінги, заходи для родин загиблих та чинних військовослужбовців.

Важливою залишається краєзнавча діяльність: популяризація творчості місцевих літераторів, істориків, проведення бібліотриптичних заходів, створення краєзнавчих віталень і світлиць.

Стає провідною роль бібліотек у формуванні медіаграмотності громади. Працівники мають ознайомитися з Програмою з медіаграмотності МКІП і реалізувати її на практиці. Проєкт «Ба та Ді проти брехні» (медіа «Шо Там») містить інноваційні освітні відео для старшого покоління і бібліотекарів. У межах проєкту варто:

- проводити просвітницьку роботу (буклети, стенди, публікації в соцмережах);
- організовувати навчальні заходи: тренінги, семінари, вебінари, майстер-класи з медіаграмотності. Посібник «Медіаграмотність для бібліотекарів» стане у пригоді для реалізації цього напрямку.

Доступною формою залучення користувачів є діяльність Хабів цифрової освіти, Інтернет-центрів та центрів доступу до Інтернету.

Особливе місце посідає участь бібліотек у грантових і конкурсних проєктах різного рівня. Набуває значення розробка місцевих проєктів патріотичної, краєзнавчої, соціальної спрямованості.

У пріоритеті – адвокаційна діяльність. Бібліотеки мають:

1. Зміцнювати імідж як сучасного інформаційного та культурного центру;
2. Формувати партнерство з владою, бізнесом, громадськими й волонтерськими організаціями.

Задля успіху варто:

- проводити інформаційно-просвітницькі кампанії («Бібліотеки змінюють життя»), книжкові фестивалі, PR-акції («Бібліотека – читачеві, читач – бібліотеці»);
- формувати сталі зв'язки із владою, освітою, культурними інституціями;
- співпрацювати із громадою, волонтерами.

Особливе місце відводиться методичній діяльності публічних бібліотек, яка охоплює:

- навчання законодавству в галузі культури;
- підготовку та проведення тренінгів, практикумів;
- індивідуальні заняття для новопризначених працівників (онлайн/офлайн);
- обмін досвідом;
- бібліовізити до бібліотек своєї та інших громад;
- публікації в соціальних мережах про діяльність та досягнення.

Незважаючи на виклики, загострені війною, сучасна бібліотека має бути дієвим соціально-психологічним центром громади, інформаційним навігатором і партнером влади в умовах кризи.

Наталія ВІТАВСЬКА, завідувачка
науково-методичного відділу
ОУНБ імені Тараса Шевченка

ПРОЄКТНО-КОНКУРСНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК

Участь у грантових проєктах

Важливою в іміджі інвестиційного напрямку роботи публічних бібліотек є проєктно-грантова діяльність. Завдяки участі та перемозі у грантових проєктах, отриманні інвестицій у розвиток, книгозбірні стають інституціями, що сприяють розвитку та підтримці членів громади, дієвими партнерами влади у вирішенні нагальних проблем. У цьому напрямку лідерами серед бібліотек області є:

КЗ «Публічна бібліотека Чорнобаївської селищної ради»

2022 рік – перемога у проєкті «Мистецький простір Артсквер». Фінансування – за сприяння Британської ради та Міжнародного благодійного фонду «Ізоляція. Платформа культурних ініціатив». За результатами облаштовано мистецький простір «Артсквер», де у весняно-літній період проходять конкурсно-розважальні заходи для членів громади. Сума грантових коштів – 36 000 грн.

2023 – перемога у проєкті «Сильні разом» за підтримки ЄС та БФ «Ізоляція. Платформа культурних ініціатив». Проведено патріотичні квести, творчі лабораторії та реалізовано проєкт «З Україною в серці». Сума грантових коштів – 65 387 грн.

2023 – перемога у проєкті «Бібліотечний іроленд» за фінансової підтримки LEGO Foundation Міжнародної платформи ChangeX. За результатами створено інноваційну дитячу книжково-ігрову зону, проведено ряд заходів та майстер-класів. Сума грантових коштів – 100 000 грн.

2024 – перемога у проєкті «СпільноHUB». Створено креативний простір за проєктом «Шлях стійкості: підвищення стійкості українців через посилення можливостей психосоціальної підтримки ветеранів» за підтримки MOM у партнерстві з ГО «Стан» та за фінансової підтримки Федерального міністерства закордонних справ Німеччини. Бібліотека отримала зарядну станцію, комп'ютерно-офісне обладнання, меблі, ігри, книги. Проведено 53 заходи: відкриті діалоги, тренінги, ІТ-навчання тощо. Сума грантових коштів – 488 097 грн.

2024 – перемога за проєктом Мандрівний простір «Караван пригод» за фінансової підтримки LEGO Foundation Міжнародної платформи ChangeX. Сума грантових коштів – 80 000 грн.

2025 – участь у проєкті «СпільноHUB»: Платформа єдності, перемога з проєктом «Стійкі та інклюзивні громади в Україні» від MOM за підтримки Міністерства закордонних справ Японії. Створено центр інтеграції громади з пунктами єдності в 4-х бібліотеках. Придбано меблі, стелажі, 8 ноутбуків, кондиціонер, книги та ін. Сума грантових коштів – 598 592 грн.

У підготовці грантів взяли участь і сільські бібліотеки громади:

2024 – перемога Малобурімської СБФ із проєктом «Скрина дослідника» за фінансової підтримки LEGO Foundation Міжнародної платформи ChangeX. Бібліотека отримала книги, настільні ігри, матеріал для проведення заходів. Сума грантових коштів – 35 000 грн.

2024 – перемога Лукашівської СБФ із проєктом «Автограй»

за фінансової підтримки LEGO Foundation. Бібліотека отримала книги, настільні ігри, подарунки для дітей. Сума грантових коштів – 25 000грн.

Публічні бібліотеки Городищенської територіальної громади

2024 – перемога Хлистунівської сільської бібліотеки в обласному конкурсі «Краща сільська бібліотека Черкащини – 2024»;
– перемога у грантовому конкурсі від БФ «МХП – ГРОМАДІ» зі своїм проєктом простір «Центр розвитку особистості для молоді kVitka HUB» та проєктом бібліопростору «Країна Мрій»;

2024 – перемога Валявської сільської бібліотеки у Всеукраїнському конкурсі соціальних ініціатив «Час діяти,Україно» від БФ «МХП – ГРОМАДІ» із проєктом «Громадський простір HUB LIFE». Сума грантових коштів – 100 000 грн;

- перемога в конкурсі відеопроєктів «Сільсьські бібліотеки України в умовах війни» від волонтерської ініціативи Saving Ukrainian Cultural Heritag Online (SUCHO). Бібліотека отримала комп'ютерно-офісну техніку на суму 50 000 грн.

Проектна діяльність

КЗ «Публічна бібліотека ТГ Калинопільської селищної ради»

Проекти:

- Центральна бібліотека є інформаційним простором, де кожен житель громади безкоштовно отримує доступ до платформи «Дія. Цифрова освіта» з метою проходження навчання з цифрової грамотності. У ЦБ та бібліотеках громади діють Хаби цифрової освіти, де навчають впевнено користуватися гаджетами, опановувати базові онлайн-сервіси. У центральній бібліотеці користується популярністю «Смартпрактикум для пенсіонерів» – проведення індивідуальних занять із категорією 60+ із питань оплати та надання всляких послуг, реєстрації на сервісах банків, отримання довідок, бронювання ліків та ін. За півріччя послугами Хабу цифрової освіти скористалися 56 членів громади. Координатором Хабу цифрової освіти проведено ряд заходів із медіаграмотності для працівників бібліотек ТГ («Що має знати бібліотекар про надання послуг з цифрової освіти», «Інтернет-шахрайство – ваші дії»);

- продовжує діяти проєкт «Бізнес для початківців» у співпраці з центром зайнятості;

- реалізують проєкт «Велобібліотека для літніх людей», метою якого є обслуговування літніх людей та людей з обмеженими фізичними можливостями (послуги від бібліотеки отримали 139 осіб);

- проєкт «Фізична активність – ліки для здоров'я» в партнерстві з БФ «МХП – ГРОМАДІ», за яким створені групи скандинавської ходьби, які взяли участь у Міжнародному фестивалі зі скандинавської ходьби «Споротфест»;

- проєкт «Календар пам'яті «Вшануй героя», в рамках якого проходить збір та висвітлення матеріалів про захисників України Калинопільської ТГ;

- проєкт «Школа проєктної майстерності», де проводяться індивідуальні навчання з написання проєктів (5 навчань);

- проєкт «Інформаційний простір інтересів ветеранів «Взаємодія», у межах якого надаються інформаційні послуги ветеранам та їх родинам, проводяться всілякі заходи патріотичного напрямку».

Керівник публічної бібліотеки проводить значну адвокаційну роботу з представлення можливостей закладів. Це – систематичні співбесіди із селищним головою з старостами старостинських округів ТГ, участь у виробничих нарадах та засіданнях виконкому селищної ради. Результатом є виділення коштів на ремонт закладів, організація ветеранського простору, придбання комп'ютерного обладнання.

Центральна бібліотека Христинівської міської ради

Бібліотеки Христинівської територіальної громади мають найбільшу кількість Хабів цифрової освіти. Вони діють у центральній бібліотеці та в 9 бібліотеках-філіях. Бібліотечні працівники взяли участь у всіх навчаннях, що проводив координаційний центр ОУНБ імені Тараса Шевченка. Як наслідок – на базі ЦБ систематично відбуваються заняття з бібліотечними працівниками громади щодо підвищення та урізноманітнення їхніх можливостей із надання послуг членам громади з цифровізації та підвищення медіаграмотності. Для спеціалістів проведені практичні заняття «Цифрові послуги у бібліотеці», «Ведення сторінок в соцмережах». «Цифрові навички у бібліотечних Хабах». Спільними зусиллями ЦБ та БФ підготовлено та видано буклет «Бібліотеки Христинівщини – хаби цифрової освіти». Працівники провели в СБ заняття з цифрової грамотності «Можливості смартфона – вивчаємо, використовуємо», «Створення привітань та буклетів», «Користування послугами інтернет-магазинів» та ін.

Користувачам надавали індивідуальні консультації «Реєстрація на порталі Дія», «Реєстрація в групі Пошук зниклих військових під час війни», «Створення електронного паспорта в Дії» та ін. Усього з користувачами проведено 8 групових занять, 6 – із цифрової грамотності, надано 17 індивідуальних консультацій з використання різних гаджетів.

Працівники бібліотек територіальної громади взяли участь у зборі матеріалів та підготовці краєзнавчого проєкту «Христинівщина від А до Я». Налагодили зв'язки з ромською спільнотою краю та започаткували написання проєкту, де відтворюватимуть історію циганської спільноти громади «Вони живуть поряд з нами».

ЗАКОНОДАВЧІ ДОКУМЕНТИ

Діяльність бібліотечних закладів базується на загальнодержавних та галузевих законодавчих документах. Нині такими є:

✓ Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (зі змінами і доповненнями)

<https://zakon.rada.gov.ua/go/32/95-%D0%B2%D1%80;>

✓ Закон України «Про культуру»

<https://zakon.rada.gov.ua/go/2778-17;>

✓ Постанова КМУ «Про затвердження Державних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні» № 72 від 06.02 2019 року (зі змінами). Зміни внесені Постановою КМУ № 632 від 30.05.2025 року

<https://zakon.rada.gov.ua/go/72-2019-;>

✓ Розпорядження КМУ № 190 від 03.03.2023 року «Стратегія розвитку читання на період до 2032 року Читання як життєва стратегія»

<https://zakon.rada.gov.ua/go/190-2023-%D1%80;>

✓ Стратегія розвитку культури на період до 2030 року. Ухвалена КМУ 28 березня 2025 року

<https://zakon.rada.gov.ua/go/293-2025-%D1%80;>

✓ Розпорядження КМУ № 336-р від 14.04 2021 року «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»

<https://zakon.rada.gov.ua/go/366-2021-%D1%80;>

✓ Документи обласного значення:

- Стратегія розвитку Черкаської області на період 2021–2027 роки;
- Програма розвитку інформаційного простору Черкаської області на 2024–2029 роки

<https://strategy2027-ck.gov.ua/>;

- «Програма створення страхового фонду документації Черкаської області на 2024-2027 роки»

<https://oblradack.gov.ua/xxiv-sesiya-oblasnoyi-rady-viii-sklykannya>.

ЗМІСТ

Від укладача.....	3
Бібліотеки Черкащини в умовах сучасності та конструювання майбутнього.....	4
Бібліотеки територіальної громади: можливості та напрямки діяльності.....	20
Проектно-конкурсна діяльність бібліотек	
Участь у грантах.....	22
Реалізація проєктів.....	26
Законодавчі документи.....	28

Інформаційне видання

Бібліотечна Черкащина

Інформаційний бюлетень

Укладачка

Вітавська Наталія Дмитрівна

Відповідальна за випуск

Л. Д. Дядик

Редагування

О.І. Дяглюк

Комп'ютерне опрацювання

О. О. Чепурна

Формат 60x84/16

Видавець і виготовлювач
Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова
бібліотека імені Тараса Шевченка»
вул. Б. Вишневецького, 8 м. Черкаси, 18001

Підписано до друку 07.07.2025. Тир. 35.
Ксерокс ОУНБ імені Тараса Шевченка

